

УДК 377.3:37.013

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ ШКІЛЬНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В США

Козубовська Ірина Василівна
м.Ужгород

В статті розглядаються питання професійної діяльності шкільних консультантів в системі освіти США. Проаналізовано різноманітні засоби, форми і методи підвищення професійної кваліфікації та особистісного розвитку фахівців шкільного консультування в процесі їх професійної діяльності.

Ключові слова: США, шкільні консультанти, професійна діяльність.

Ефективність навчання і виховання учнівської молоді в значній мірі залежить від професіоналізму педагогічних кадрів. Тому цілком правомірними і доцільними є дослідження різних аспектів удосконалення професійної підготовки педагогів, які здійснюються багатьма вітчизняними вченими (І.Зязюн, В.Кравець, В.Кремень, Н.Ничкало, Г.Терешук, В.Чайка та ін.). Водночас, сьогодні варто більше уваги звернути на вивчення зарубіжного досвіду і пошуку можливостей використання найбільш прогресивних ідей у педагогічній освіті України. Зокрема, цікавим, на нашу думку, є досвід США з підготовки вчителя-консультанта, який здатний ефективно допомагати учням в процесі адаптації до умов навчання в школі і подальших етапах соціалізації особистості.

Шкільне консультування було започатковане в США порівняно недавно – на початку ХХ століття, пройшло певні етапи інституалізації і сьогодні вже має досить вагомий здобуток, відображений у працях американських учених (А.Девіс, Р.Дейв, Д.Керні, Д.Томпсон та ін.).

Вирішальною умовою для становлення шкільного консультування як професії стала поява Американської асоціації шкільного консультування (ASCA), місією якої є сприяння підвищенню професіоналізму та вдосконаленню етичних норм шкільного консультування. Завданнями ASCA є: доступність професійного розвитку шкільних консультантів; надання необхідної своєчасної інформації з метою підвищення рівня професійності, майстерності та професіоналізму шкільних консультантів; підтримка законодавчої політики, яка сприяє професійному становленню шкільних консультантів та захисту інтересів дітей; ініціювання та проведення відповідних досліджень з метою оцінювання шкільного консультування; створення професійних та етичних стандартів, які визначають правила поведінки професійних шкільних консультантів; підтримка стратегічного партнерства із зацікавленими партнерами в інтересах професійних шкільних консультантів та їхніх учнів; лідерство на місцевому, регіональному та національному рівнях; підтримка організаційної структури та адміністративних функцій шкільного консультування, з метою полегшення досягнення цілей та завдань [1].

Завдання, які покликані вирішувати шкільний консультант, є достатньо серйозними, тому до його теоретичної і практичної підготовки ставляться високі вимоги.

Шкільний консультант повинен знати вікову, педагогічну,

соціальну психологію; етику, естетику, педагогічну деонтологію, основи права, екології; методологічні принципи, закономірності, зміст, методи та форми виховання; інноваційні процеси, технології освітньо-виховної роботи в навчальних закладах різних типів; особливості профілактики девіантної поведінки учнів різного віку, негативних явищ у підлітковому середовищі, проблеми статево-рольової соціалізації особистості; форми і методи роботи у сімейно-побутовому середовищі, у позашкільних закладах, за місцем проживання; основи валеології, зміст, форми та методи організації здорового способу життя дітей та учнів різного віку; специфіку роботи у загальноосвітніх школах-інтернатах, спеціальних, санаторних та школах соціальної реабілітації; сучасний стан і тенденції розвитку дитячих, підліткових спілок, рухів, організацій тощо та їхній вплив на особистість; функції, права системи державних інститутів, установ, громадських організацій у галузі освіти, навчання та виховання підростаючого покоління; культурні, економічні, демографічні, екологічні особливості соціального середовища, в якому організовується робота; основи трудового законодавства України, правила охорони праці та техніки безпеки; Закон України «Про освіту», Декларацію прав людини, Конвенцію ООН про права дитини, інші законодавчі і нормативно-правові акти та документи з питань навчання і виховання; державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Професійна підготовка шкільних консультантів реалізується через зміст освітніх програм двох типів: багатопрофільних та вузькопрофільних (спеціалізованих). Останні передбачають підготовку шкільних консультантів в окремій галузі професійної діяльності та здобуття ступеня бакалавра шкільного консультування (Bachelor in School Counseling), магістра гуманітарних наук шкільного консультування (Master of Arts (MA) in School Counseling), магістра природничих наук шкільного консультування (Master of Science (MS) in School Counseling), магістра педагогіки шкільного консультування (Master of Education (MEd) in School Counseling) та доктора філософії (Philosophy Doctor (PhD) in School Counseling).

Важливо підкреслити, що професійний розвиток педагога-консультанта, як і інших педагогічних працівників в США, відбувається впродовж тривалого періоду часу (фактично, впродовж всього періоду професійної діяльності) в різних формах і видах. Зокрема, американські вчені [2] виокремлюють такі види розвитку фахівців в педагогічній сфері, як традиційний і стандартизований.

Традиційний професійний розвиток передбачає, що його цілі встановлюються керівництвом школи, роботодавцями, урядом, а основними його формами є короткотривалі курси, семінари, тренінги. Стандартизований професійний розвиток передбачає, що відповідні установи лише контролюють процес професійного розвитку, допомагаючи встановити його цілі, форми, методи.

Професійний розвиток може розглядатися з позицій місця

реалізації і поділятися на внутрішній (здійснюється в школі) і зовнішній (реалізується в більш широкому освітньому просторі).

У залежності від масштабності реалізації професійний розвиток шкільних консультантів та інших педагогічних кадрів може бути централізованим (на рівні країни), місцевим (в певному регіоні) та індивідуальним (саморозвиток). Централізований професійний розвиток – це широкомасштабний професійний розвиток великих груп, що здійснюється на основі національних стандартів. Місцевий професійний розвиток – це інтенсивне навчання групи шкільних консультантів шкіл міста чи регіону. Зазвичай він відбувається у школах, ресурсних центрах, вищих педагогічних закладах, місцевих професійних об'єднаннях. Цей вид професійного розвитку часто передбачає вивчення й аналіз специфічних ситуативних проблем, з якими доводиться мати справу шкільним консультантам у їх щоденній професійній діяльності. Місцевий професійний розвиток доповнює та закріплює централізований.

Надзвичайно важливим у професійному зростанні фахівців освітньої сфери є індивідуальний професійний розвиток або саморозвиток – незалежне індивідуальне навчання, яке здійснюється на власний розсуд з використанням наявних ресурсів. Такий професійний розвиток може здійснюватися цілком самостійно, без офіційної підтримки. Саморозвиток передбачає такі види діяльності, як аналіз відеозаписів різних випадків власної професійної діяльності і діяльності колег, робота з науковою і методичною літературою, ведення щоденника, наукові дослідження, робота в мережі Інтернет. Безперечно, цей вид професійного розвитку є ефективним тільки за наявності відповідної мотивації до самовдосконалення, бажання працювати над собою.

Професійний розвиток шкільних консультантів реалізується в різних формах. Наприклад, поширеною формою професійного розвитку є науково-практичні дослідження різних аспектів, які стосуються сфери професійної діяльності шкільного консультанта. Не менш поширеною формою професійного самовдосконалення є систематичне спостереження фахівців шкільного консультування за професійною діяльністю колег, аналіз та осмислення їх досвіду, що найбільше стосується фахівців-початківців.

Цікавою формою професійного розвитку педагогічних кадрів, яка є дуже популярною в США і поки що мало поширена в Україні, є формування професійного портфоліо. Відомо, що професійне портфоліо – це збірка різних напрацювань, опис видів діяльності фахівця впродовж певного періоду діяльності, яка засвідчує наявність сформованих умінь і навичок, демонструє процес професійного розвитку. Портфоліо допомагає фахівцю осмислити результати власної професійної діяльності, а також дає можливість здійснити оцінку його здобутків іншими людьми.

Досить поширеною формою професійного розвитку фахівців шкільного консультування є така форма, як складання звітів, яка передбачає збір інформації про здобутий професійний досвід, його детальний опис та аналіз.

Засобом професійного самоаналізу і одночасно формою професійного розвитку шкільного консультанта є ведення педагогічного щоденника, в якому записуються власні спостереження, коментарі, аналізуються різні аспекти професійної діяльності в педагогічній діяльності.

Значну популярність в США здобули колегіальні форми професійного розвитку педагогічних кадрів у великих і малих групах на базі шкіл чи професійних об'єднань. Вони є ефективними за певних умов: наявність педагогічного середовища, сприятливого для співпраці, підтримка керівництвом школи чи професійної спілки ініціатив колегіальної співпраці, достатня кількість часу для реалізації колегіального розвитку, готовність фахівців до здійснення цієї форми співпраці. Колегіальні форми професійного розвитку реалізуються в процесі проведення конференцій, симпозіумів, семінарів.

Ефективною формою професійного розвитку шкільних консультантів, що особливо актуально для початківців, є наставництво. Більш досвідчені фахівці спрямовують роботу початківця, аналізують його дії, відповідають на запитання, діляться досвідом, дають поради. Слід зауважити, що з розвитком інформаційних технологій набуває розповсюдження така форма наставництва як «теленаставництво», що здійснюється в мережі Інтернет.

З наставництвом тісно зв'язана супервізія, завданням якої є надання відповідної допомоги початківцю у його адаптації в навчальному закладі, виконанні основних професійних функцій. Досвідчений супервізор веде систематичне спостереження за професійною діяльністю фахівця, оцінює її результати, надає рекомендації і поради щодо її вдосконалення.

Виправдовує себе і така оригінальна форма професійного розвитку фахівців шкільного консультування, як активне залучення їх до процесу реформування та вдосконалення діяльності навчального закладу.

Важливим фактором забезпечення професійного розвитку педагогічних кадрів, в тому числі й фахівців шкільного консультування, є партнерство шкіл і вищих навчальних закладів. Партнерські стосунки в освітній сфері особливо активізувалися в 90-х роках минулого століття. Партнерство збагачує педагогів вищої школи практичним досвідом роботи шкіл, а педагогічні кадри шкіл – більш глибокими теоретичними знаннями. Сьогодні в США існує більше 1000 партнерств. Незважаючи на певні труднощі, пов'язані, перш за все, з різною формою організації і завданнями діяльності шкіл та університетів, партнерства успішно функціонують в багатьох штатах.

Отже, в США існують різні форми і можливості для професійного розвитку педагогічних кадрів, в тому числі і шкільних консультантів. Очевидно, не можна стверджувати, що якась одна форма є кращою, ніж інша. Вони повинні використовуватися в комплексі, причому на певному етапі професійного розвитку фахівця більш ефективними можуть бути одні форми, менш ефективними – інші.

Література та джерела

1. Тичинська О.В. Розвиток та становлення шкільного консультування в США: порівняльний аспект: метод. рек. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закладів / [уклад. О. В. Тичинська]. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – 27 с.
2. Villegas-Reimers E. Teacher professional development: an international review of the literature / E.Villegas-Reimers // UNESCO: International Institute for Educational Planning. – 2003. – 197 p.

В даній статтє рассматривается проблема профессиональной деятельности школьных консультантов в системе образования США. Проанализированы различные средства, формы и методы повышения квалификации и личностного развития школьных консультантов в процессе их профессиональной деятельности.

Ключевые слова: США, школьные консультанты, профессиональная деятельность.

This article deals with the problem of school counselors' professional activity in the educational system of the USA. Different means, forms and methods of professional mastering and personal development of school counselors in the process of their professional activity have been considered.

Key words: the USA, school counselors, professional activity.